DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2007. január 23. [1]

I – Bevezetés

1. A vegyes megállapodásokat úgy szokták jellemezni, mint amelyek elkerülhetetlenül bonyodalmakhoz vezetnek, hiszen egy már önmagában is bonyolult politikai helyzet jövőbeni alakításához járulnak hozzá [2]. A Supremo Tribunal de Justiça (Portugália) (portugál legfelsőbb bíróság) által előterjesztett előzetes döntéshozatali kérdések épp e komplexitás lényegére tapintanak rá, paradox módon két egyszerű, világosan érthető, azonban a mögöttük látensen meghúzódó azon ellentmondások keltette feszültséggel telített kérdéssel, amelyek elkerülhetetlenül újból és újból felmerülnek.

2. Az ügy háttere jól ismert: a Kereskedelmi Világszervezet keretében 1994-ben megkötött megállapodások egyikéről, a TRIPs Megállapodásról [3] van szó. Jóllehet a jelen ügyben is az a jogvita tárgya, hogy a Bíróságnak van-e hatásköre valamely konkrét jogi norma értelmezésére, illetve hogy az adott jogi normának vajon van-e közvetlen hatálya, a korábbi esetekhez képest új elemet is tartalmaz, hiszen a hátteréül szolgáló jogterület nem a védjegyjog, hanem a szabadalmi jog.

3. Ezért az említett területek közül alaposan meg kell vizsgálni az előbbi (a védjegyjog) terén elért vívmányokat annak kiderítése érdekében, hogy azok jelenlegi formájukban alkalmazhatók-e, jelentős változtatásra szorulnak-e, vagy esetleg teljes felülvizsgálatra van szükség. Mindenképpen ki kell emelni az e területen kialakult ítélkezési gyakorlatból eredő azon fontos gyakorlati hatásokat, amelyek változtattak a közösségi külpolitika

1 – Eredeti nyelv: spanyol.

2 – Dashwood, „Why continue to have mixed agreements at all?", in Bourgeois, H. J., Devost, J.-L., és Gaiffe, M.-A., (szerkesztők), *La Communauté européenne et les accords mixtes: quelles perspectives?* Collège d'Europe, Bruges, 1997., 98. o.

3 – A Kereskedelmi Világszervezetet (WTO) létrehozó, a többoldalú tárgyalások uruguayi fordulóján (1986-1994) elért megállapodásoknak a Közösség nevében a hatáskörébe tartozó ügyek tekintetében történő megkötéséről szóló, 1994. december 22-i 94/800/EK tanácsi határozattal jóváhagyott egyezmény (HL L 336., 1. o.) 1.C) mellékletét képező, a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló egyezmény (a továbbiakban: TRIPS-egyezmény; a TRIPS-egyezmény a 213. oldalon található).

formáján, különösen a vegyes megállapodásokra irányuló tárgyalások kerülése révén [4].

„Az igényelhető oltalmi idő nem érhet véget a bejelentés benyújtásának napjától számított 20 éves időszak lejárta előtt".

II – A jogi háttér

6. Ezenkívül a melléklet intézményi előírásokat és záró rendelkezéseket tartalmazó VII. részének „Az oltalom jelenlegi tárgyai" című 70. cikke a következőképpen rendelkezik:

A – *A TRIPs Megállapodás*

4. Tekintettel a szellemi tulajdonjognak a nemzetközi kereskedelemre gyakorolt hatására, a TRIPs Megállapodás a szellemi tulajdonjog részleges harmonizációja céljából a szellemi tulajdon különböző fajtáira vonatkozóan tartalmaz rendelkezéseket. Az alábbiakban a szabadalomra vonatkozó rendelkezésekkel foglalkozom, amelyek támpontot adhatnak a Bíróság elé terjesztett probléma megoldásához.

„1. A jelen Megállapodás nem keletkeztet kötelezettségeket olyan cselekményekre vonatkozóan, amelyek a Megállapodásnak az adott Tag által történő alkalmazása kezdő időpontja előtt történtek.

2. Amennyiben [...] másként nem rendelkezik, a Megállapodás kötelezettségeket keletkeztet azokra a tárgyakra nézve, amelyek a Megállapodásnak az adott Tag által történő alkalmazása időpontjában léteznek, és amelyeket az adott Tag az említett időpontban oltalomban részesít, vagy amelyek kielégítik vagy a későbbiek során ki fogják elégíteni a jelen Megállapodás szerinti oltalmazhatósági feltételeket. [...]

5. Az Egyezmény II. része 5. fejezetének a szellemi tulajdonjogok terjedelmére és felhasználására vonatkozó szabályait tartalmazó, „Oltalmi idő" című 33. cikke az alábbiak szerint rendelkezik:

[...]."

4 – Rosas, A., «The European Union and mixed Agreements», in Dashwood, A., Hillion, Ch., *The General Law of EC External Relations*, Sweet & Maxwell, London, 2000., 216. és köv. o.

B – *A nemzeti szabályozás*

7. Portugáliában a szabadalomra vonatkozó korábbi jogi szabályozást az 1940. augusztus 24-i 30.679. sz. rendelet tartalmazta, amellyel még ugyanabban az évben jóváhagyták a szellemi tulajdonjogi törvényt (a továbbiakban: az 1940-es törvény). E törvény 7. cikke úgy rendelkezett, hogy a szabadalom a megadása napjától számított tizenöt éves időtartam elteltével közkinccsé válik.

8. A 16/95. sz. törvényerejű rendelet elfogadásával 1995. június 1-i hatállyal új törvényi szabályozás lépett életbe (a továbbiakban: az 1995-ös törvény), amelynek 94. cikke a szabadalom érvényességi idejére a bejelentés napjától számított húszéves időtartamot állapított meg.

9. Ugyanakkor az 1995. törvényerejű rendelet 3. cikke annak érdekében, hogy eleget tegyen az átmeneti jogi szabályozásból eredő helyzeteknek, a következőképpen rendelkezik:

„Azokra a szabadalmakra, amelyeket a jelen törvényerejű rendelet hatálybalépése előtt jelentettek be, továbbra is a[z 1940-es] szellemi tulajdonjogi törvény 7. cikkében előírt érvényességi időtartam az irányadó."

10. Az említett 3. cikket később az 1996. szeptember 12-én hatályba lépett, 1996. augusztus 23-i 141/96. sz. törvényerejű rendelet 2. cikke visszamenőleges hatály nélkül hatályon kívül helyezte. A nemzeti jog említett rendelkezésének 1. cikke értelmében:

„Azok a szabadalmak, amelyeket az 1995. január 24-i 16/95. sz. törvényerejű rendelet hatálybalépése előtt jelentettek be, és a velük kapcsolatos eljárás 1996. január 1-én még folyamatban volt, vagy amelyeket ezen időpontot követően adtak meg, a[z 1995. évi] szellemi tulajdonjogi törvény 94. cikke rendelkezéseinek hatálya alá tartoznak. [...]."

11. E 94. cikk a szabadalmi jogokra vonatkozó oltalom időtartamát 5 évvel meghosszabbította.

12. A jelenleg hatályos szellemi tulajdonjogi törvényt a 2003. március 5-i 36/2003. sz. törvényerejű rendelettel fogadták el, amelynek 99. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Oltalmi idő

A szabadalom oltalmi ideje a szabadalomra vonatkozó bejelentés napjától számított húsz év".

III – A jogvita alapjául szolgáló tényállás

13. A Merck & Co. Inc. (a továbbiakban: Merck) a 70.542 lajstromszámú szabadalom tulajdonosa; e szabadalom elsőbbséget megalapozó napja 1978. december 11-e, lajstromozásának napja 1981. április 8-a volt, leírása „aminosav-származékok vérnyomásfokozókénti előállítási eljárása", az enalapril nevű hatóanyag előállításához és enalaprilmaleát gyártásához. A szóban forgó gyógyszert 1985. január 1-je óta RENITEC néven forgalmazzák.

14. A Merck Sharp & Dohme Lda (a továbbiakban: MSD) a fenti szabadalom tekintetében hasznosítási engedélyt kapott a RENITEC termékek Portugáliában történő felhasználására, értékesítésére vagy azzal bármilyen módon történő rendelkezésre vonatkozóan, ideértve a védelemhez való jogokat is.

15. 1996-ban a Merck Genéricos-Productos Farmacêuticos Lda (a továbbiakban: Merck Genéricos) ENALAPRIL MERCK márkanéven olyan gyógyszert hozott forgalomba, amelyet a RENITEC márkájú gyógyszernél jóval alacsonyabb áron értékesített, és amelyről az orvosok körében végzett promóció során azt állította, hogy ez utóbbival megegyező gyógyszerről van szó.

16. A Merck és az MSD keresetet indítottak Merck Genéricos ellen annak érdekében, hogy ez utóbbi – kifejezett és alakszerű hozzájárulásuk hiányában – tartózkodjék az enalapril, illetve enalapril-maleát hatóanyagot tartalmazó ENALAPRIL MERCK nevű gyógyszer akár Portugáliában, akár kivitel céljából történő, közvetett vagy közvetlen módon való felhasználásától (behozatal, gyártás, előállítás, megváltoztatás, csomagolás és értékesítés) akár ezen a márkanéven, akár más kereskedelmi név alatt. Egyben kérték 32 500 000 PTE kártérítés megfizetését, erkölcsi és anyagi káruk megtérítéseként.

17. Saját védelmében a Merck Genéricos arra hivatkozott, hogy a 70 542 lajstromszámú szabadalom 1996. április 8-án, a 16/95. sz. törvényerejű rendelet 3. cikkével létrehozott átmeneti rendszer értelmében alkalmazandó 1940-es törvény 7. cikkében foglalt tizenöt éves időtartam lejártával közkinccsé vált.

18. Az MSD a TRIPs Megállapodás 33. cikkére hivatkozva azt állította, hogy a szabadalom 1999. december 4-ig oltalom alatt áll.

19. A keresetet első fokon elutasították.

20. Másodfokon a Tribunal da Relação de Lisboa (lisszaboni fellebbviteli bíróság) helyt adott a fellebbezők kérelmének, és a Merck Genéricost a 70.542 lajstromszámú szabadalom bitorlásával okozott kár megtérítésére

kötelezte azzal az indokkal, hogy a TRIPs Megállapodás 33. cikke értelmében, amelynek közvetlen hatálya van, a szabadalom oltalmi ideje – az ellenérdekű fél állításával szemben – nem 1996. április 9-én, hanem öt évvel később járt le.

21. Merck Genéricos ezen ítélettel szemben a Supremo Tribunal de Justiçához (legfelsőbb bíróság) fordult, vitatva a fent hivatkozott 33. cikk közvetlen hatályát.

22. A portugál legfelsőbb bíróság szerint bár az 1995-ös törvény 94. cikke a szabadalmak érvényességi idejét 20 évre hosszabbította, ez a rendelkezés nem volt alkalmazható a szóban forgó ügyben, mivel a 70.542 lajstromszámú szabadalom oltalmi ideje 1996. április 8-án, az 1940-es törvény 7. cikkében megállapított tizenöt év elteltével lejárt. Következésképpen, a TRIPs Megállapodás 33. cikkének alkalmazása alapján, amely a szabadalmak minimális oltalmi idejét 20 évben határozza meg, az MSD állításának kellene igazat adni.

23. A Supremo Tribunal álláspontja szerint a nemzetközi egyezmények értelmezésére vonatkozó, Portugáliában alkalmazott alapelveknek megfelelően a TRIPs Megállapodás 33. cikke közvetlen hatállyal rendelkezik, és arra az érintettek a peres eljárásokban hivatkozhatnak.

24. Mivel kétségei voltak a tekintetben, hogy a TRIPs Megállapodás védjegyekkel kapcsolatos rendelkezéseire vonatkozó közösségi ítélkezési gyakorlat a fenti egyezmény szabadalmakra vonatkozó rendelkezéseire – akár az érdemi szabályozásra, akár a Bíróság értelmezési hatáskörére vonatkozóan – kiterjeszthető-e, a kérdést előterjesztő bíróság felfüggesztette az eljárást, és az EK 234. cikk alapján a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé előzetes döntéshozatal céljából:

– „1) Van-e hatásköre az Európai Közösségek Bíróságának a TRIPs Megállapodás 33. cikkének értelmezésére?

– 2) Az első kérdésre adott igenlő válasz esetén: a nemzeti bíróságoknak az említett cikket hivatalból vagy a felek kérelmére kell-e alkalmazniuk az előttük folyamatban lévő eljárásokban?"

IV – A Bíróság előtt folyamatban lévő eljárás

25. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatot a Bíróság Hivatala 2005. december 5-én vette nyilvántartásba.

26. A Bíróság alapokmányának 23. cikkében előírt határidőn belül a Merck és az MSD közösen, a portugál és a francia kormány, illetve az Európai Közösségek Bizottsága nyújtott be írásbeli észrevételeket.

27. A 2006. november 28-i tárgyaláson az alapeljárásban részt vett felek képviselői, valamint a francia kormány, az Egyesült Királyság és a Bizottság képviselői terjesztették elő szóbeli észrevételeiket.

V – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések vizsgálata

A – *Bevezető*

28. Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi, hogy a Bíróságnak van-e hatásköre a TRIPs Megállapodás, különösen annak 33. cikke értelmezésére.

29. Az állandó ítélkezési gyakorlattal összhangban [5] a Merck és az MSD írásbeli észrevételeikben azt állítják, hogy e kérdés megválaszolására az alapügy elbírálásához konkrétan nincs szükség, azonban annak megengedhetőségét nem vitatják, hiszen mindössze azt javasolják, hogy e kérdést a Bíróság ne vegye figyelembe.

30. Ezzel a megközelítéssel, még ha csak részben is, de egyet lehet érteni, hiszen valóban nem tűnik elengedhetetlennek e kérdés vizsgálata, azonban nem a két cég által előadott érvek miatt, hanem azért, mert a Bíróságnak hivatalból kell vizsgálnia hatáskörét a vegyes nemzetközi megállapodásokra vonatkozó ügyekben.

31. Ezenkívül, ahogyan azt később a közösségi ítélkezési gyakorlat vizsgálata mutatni fogja, amennyiben a Bíróság saját hatáskörének hiányát állapítaná meg, abban az esetben a Supremo Tribunalnak lenne hatásköre eljárni.

32. Az elsőként előterjesztett kérdést nem azért kell vizsgálni, hogy azzal a kérdést előterjesztő bíróság kíváncsiságának eleget tegyünk, hanem azért, mert a Bíróságnak hivatalból vizsgálnia kell saját hatáskörét.

5 – A C-18/93. sz., Corsica Ferries ügyben 1994. május 17-én hozott ítélet (EBHT 1994., I-1783. o.) 14. pontja; a C-96/94. sz., Centro Servizi Spediporto ügyben 1995. október 5-én hozott ítélet (EBHT 1995., I-2883. o.) 45. pontja; a C-291/96. sz., Grado et Bashir ügyben 1997. október 9-én hozott ítélet (EBHT 1997, I-5531. o.) 2. pontja, és a C-266/96. sz., Corsica Ferries France ügyben 1998. június 18-án hozott ítélet (EBHT 1998., I-3949. o.) 27. pontja.

B – *A Bíróságnak a TRIPs Megállapodás értelmezésére vonatkozó hatásköréről*

33. Számos esetben sor került már a Bíróság hatáskörének vizsgálatára az olyan vegyes nemzetközi szerződések vonatkozásában, amelyek a Közösség és a tagállamok megosztott hatáskörét érintik; mi sem bizonyítja ezt jobban, mint a vonatkozó terjedelmes ítélkezési gyakorlat. Az egymást követő ügyek során kialakított elvek hosszú és tekervényes – sokszor buktatóktól sem mentes – utat vágtak, amelynek kanyargós nyomvonalát esetenként korrigálni kell annak érdekében, hogy azon az összezavarodott felhasználók megfelelően tudjanak haladni.

1. A Bíróság ítélkezési gyakorlata alapján adott válasz

a) A kezdetek

34. A megtett út a Haegeman-ügyben hozott ítélettel [6] kezdődik, amelyet később megerősített a Demirel-ügyben hozott ítélet [7]; a Bíróság ekkortájt állapította meg hatáskörét a vegyes szerződések értelmezésére, amelyeket a Közösség intézményei által elfogadott aktusoknak tekint [8]; ezek közé tartoznak – a Közösség hatásköreivel párhuzamosan – a vegyes megállapodások is, mint az EK 5. cikkben szereplő és az EK 220. cikkben említett hatáskör-átruházás közösségi jogi alapelvének tükröződései [9].

35. A Demirel-ügyben hozott ítéletben [10] a Bíróság megállapította, hogy ezek az egyezmények a közösségi jogrendben a tisztán közösségi megállapodásokkal azonos státusszal rendelkeznek, lévén, hogy közösségi hatáskörbe utalt területekre vonatkoznak [11]. Jóllehet az ítélet a Török Köztársasággal kötött társulási megállapodásra vonatkozott [12], amelyről megállapította, hogy teljes egészében az EK-Szerződés hatálya alá tartozik, ez azonban nem teszi érvénytelenné az előbbi állítás általános jellegét [13].

36. A jogvita érdemi részére térve, meg kell állapítani, hogy a Bíróságtól már több alkalommal kérték a TRIPs Megállapodás értelmezését. Nem szabad figyelmen kívül

6 – A 181/73. sz. ügyben 1974. április 30-án hozott ítélet (EBHT 1974., 449. o.).

7 – A 12/86. sz. ügyben 1987. szeptember 30-án hozott ítélet (EBHT 1987., 3719. o.) 7. pontja.

8 – A fent hivatkozott Haegeman-ügyben hozott ítélet 4-6. pontja.

9 – Wegener, B., «Artikel 220», in Callies, Ch., és Ruffert, M., *Kommentar zu EU Vertrag und EG-Vertrag*, Luchterhand kiadó, 2. átdolgozott és kibővített kiadás, Neuwied/Kriftel, 2002., 1991. o., 17. pont.

10 – 9. pont.

11 – Ezt az ítélkezési gyakorlatot támasztotta alá a C-13/00. sz., Bizottság kontra Írország ügyben 2002. március 19-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-2943. o.) 14. pontja.

12 – Az Európai Gazdasági Közösség és Törökország közötti társulást létrehozó megállapodás, amelyet 1963. szeptember 12-én Ankarában írtak alá és kötöttek meg a Közösség nevében az 1963. december 23-i, 64/732/EGK tanácsi határozattal (HL 1964., 217., 3685. o.).

13 – A 104/81. sz. Kupferberg-ügyben 1982. október 26-án hozott ítélet (EBHT 1982., 3641. o.) 13. pontjából következő ítélkezési gyakorlat.

hagyni a Bíróságnak a Bizottság kérelmére adott 1/94. sz. véleményét [14], amelynek célja az Európai Közösségnek a Kereskedelmi Világszervezetet (a továbbiakban: WTO) létrehozó egyezmény valamennyi részének megkötésére vonatkozó hatásköre terjedelmének pontosítása volt, jóllehet e vélemény nem a Bíróság hatáskörére vonatkozott.

37. Annak vizsgálatakor, hogy e hatáskör jellege szerint kizárólagos vagy megosztott hatáskör volt-e, a Bíróság az AETR-ügyben hozott ítéletre [15] támaszkodott a közösségi intézmények másodlagos jogforrást képező olyan aktusainak megítélését illetően, amelyeket a tagállamok részvétele a TRIPs Megállapodásban – mint a Közösség hatáskörének meglétének előfeltétele – érinthet. A véleményben a Bíróság hangsúlyozta, hogy a WTO-egyezmény C. mellékletében szereplő szellemi tulajdonjogok teljes körű harmonizációja a vélemény kibocsátásának napjáig nem jött létre, és megállapította, hogy a szabadalmak terén, ami a jelen ügy tárgyát képezi, jelenleg nincs hatályos közösségi szabályozás [16].

38. Olyan ítélkezési gyakorlat rajzolódik ki tehát, amely a közösségi szabályozás meglétét tekinti meghatározónak a vegyes nemzetközi szerződések értelmezésére vonatkozó Bírósági hatáskör megalapozásához.

b) A TRIPs Megállapodásra vonatkozó ítéletek

39. Később a Hermès-ügyben hozott ítélet [17] is ezt a megközelítést támasztotta alá; a záróokmány és a WTO-egyezmény [18] elfogadása előtt egy hónappal hatályba lépett, a közösségi védjegyről szóló rendelet 99. cikke [19] szolgáltatott alapot a Bíróság számára ahhoz, hogy az egységes szellemi tulajdonjogok, illetve azoknak a TRIPs Megállapodás 50. cikke szerinti bírói védelme alapján levezesse a Közösség hatáskörét, kimondva ezzel a Bíróság hatáskörét ez utóbbi rendelkezés értelmezésére [20].

40. Az ítéletet azon az alapon bírálták, hogy a Hermès-ügyben előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés alapjául szolgáló jogvita egy Benelux-államokbeli védjegyre, és nem közösségi védjegyre vonatkozott, valamint azért, mert bármi legyen is a helyzet, a 40/94 rendelet 99. cikke a nemzeti jogra utal [21]; a Bíróság azonban a Dior-ügyben hozott ítéletében [22] megerősítette a korábbi ügyben hozott ítéletét, és az ítélet 39. pontjá-

14 – Az EK-Szerződés 228. cikkének (6) bekezdésével (jelenleg, módosítást követően, az EK 300. cikk (6) bekezdése) összhangban adott vélemény (EBHT 1994., I-5267. o.).

15 – A 22/70. sz., Bizottság kontra Tanács ügyben („AETR-ügy") 1971. március 31-én hozott ítélet (EBHT 1971., 263. o.).

16 – Az 1/94. sz. véleménynek az alapeljárásra nézve érdekes 103. pontja.

17 – A C-53/96. sz. ügyben 1998. június 16-án hozott ítélet (EBHT 1998., I-3603. o.).

18 – A fent hivatkozott Hermès-ügyben hozott ítélet 25. pontja.

19 – A Tanács 1993. december 20-i 40/94/EK rendelete (HL L 1994., 11., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás: 17. fejezet, 1. kötet, 146. o.).

20 – A Hermès-ügyben hozott ítélet 26–29. pontja.

21 – E tekintetben lásd Jacobs főtanácsnok által a Schieving-Nijstad és társai ügyben (2001. szeptember 13-án hozott ítélet, [EBHT 2001., I-5851. o.]) előterjesztett indítvány 40. pontját. Lásd még Heliskoski, J., «The jurisdiction of the European Court of Justice to give preliminary rulings on the interpretation of mixed agreements», in *Nordic Journal of International Law*, vol. 69, n° 4/2000., 402 és köv. o., és Cebada Romero, A., *La Organiszacion Mundial del Comercio y la Union Europea*, Ed. La Ley, Madrid, 2002., 358. o.

22 – A C-300/98. és C-392/98. sz., egyesített ügyekben 2000. december 14-én hozott ítélet (EBHT 2000., I-11307. o.).

ban a TRIPs Megállapodás 50. cikkének értelmezésére vonatkozó hatáskörét a védjegyeken túlmenően valamennyi egyéb szellemi tulajdonjogra is kiterjesztette.

41. A Bíróság elsődlegesen úgy érvelt, hogy az együttműködési kötelezettség (EK 10. cikk), mint olyan eljárásjogi rendelkezés, amelynek a hatálya alá tartozó valamennyi helyzetben azonos módon kell érvényesülnie, és amely mind a nemzeti jog, mind a közösségi jog hatálya alá tartozó ügyekben alkalmazandó, gyakorlati és jogi szempontok alapján is azt követeli meg a tagállamok és a Közösség hatóságaitól, hogy a TRIPs Megállapodás 50. cikkét egységesen értelmezzék [23].

42. A jóhiszemű együttműködési kötelezettség szükségszerű következményeként bontakozott ki tehát az *egységes értelmezés* igénye, ami egyben Tesauro főtanácsnoknak a Hermès-ügyre vonatkozó indítványában [24] kifejtett, az ítéletben mellőzött egyik legfontosabb, a Bíróságnak a TRIPs Megállapodáshoz hasonló vegyes megállapodásokra vonatkozó hatásköre megállapítása érdekében tett javaslata, amivel a későbbiekben még részletesen foglalkozom.

43. Ahelyett azonban, hogy ezt az igényt „alapvető követelménnyé" emelte volna, ahogyan azt Tesauro főtanácsnok javasolta, ami felhatalmazná a Bíróságot arra, hogy a Közösség által megkötött vegyes megállapodások helyes értelmezésének kizárólagos őre legyen, a Bíróság csupán azt a következtetést vonta le a főtanácsnoki érvelésből, hogy a TRIPs Megállapodás 50. cikkének értelmezésére hatáskörrel rendelkezik, mint ahogyan azt már a Hermès-ügyben hozott ítéletben is megállapította, ez utóbbi ítéletre azonban a Dior-ügyben hozott ítéletben nem utalt. A Bíróság a Dior-ügyben hozott ítéletben hivatkozik ugyan az EK 10. cikkre, azonban fenntartja a Hermès-ügyben hozott ítéletben kifejtett érvelését [25], miszerint a nemzetközi vegyes szerződések értelmezésére vonatkozó hatáskörét a vonatkozó európai szabályozás meglétéből vezeti le.

c) Módosulások

44. A Bíróság ítélkezési gyakorlata ezt a gondolatmenetet támasztotta alá a Bizottság kontra Írország ügyben hozott, a szellemi tulajdonjogra vonatkozó Berni egyezményhez [26] való csatlakozásról szóló ítéletében [27] is, amikor a kötelezettségszegés megállapítása iránti kereset keretében a Közösség hatáskörének meghatározásához azonos módszert alkalmazott; a Berre-i tó ügyben [28],

23 – A 22. lábjegyzetben hivatkozott Dior-ügyben hozott ítélet 37. pontja.

24 – Az 1997. november 13-án ismertetett indítvány (EBHT 1998., I-3606. o.).

25 – Eeckhout, P., *External relations of the European Union – Legal and constitutional foundations*, Oxford University Press, 2004., 242. o.

26 – Az irodalmi és művészeti alkotások védelméről szóló egyezmény 1974. július 24-én Párizsban felülvizsgált változata.

27 – A C-13/00. sz. ügyben 2002. március 19-én hozott ítélet (EBHT 2002., I-2943. o.), különös tekintettel az ítélet 15-20. pontjára.

28 – A C-239/03. sz., Bizottság kontra Franciaország ügyben 2004. október 7-én hozott ítélet (EBHT 2004., I-9325. o.).

majd később a MOX üzemre vonatkozó ügyben [29] hozott ítéletek a Hermès-ügyben hozott ítélet nyomdokaiba léptek, ugyanis a Bíróság hatáskörét a közösségi szabályozás meglétére alapozva állapították meg.

45. A Berre-i tó ügyben hozott ítélettel apró módosítást eszközölt a Bíróság annak megállapításával, hogy az a tény, hogy az Unió még nem alkotott jogszabályt egy nagyrészt közösségi szabályozás alá tartozó terület konkrét tárgykörére nézve, önmagában nem akadálya annak, hogy az adott ügy közösségi hatáskörbe tartozzon [30]. A MOX üzemmel kapcsolatban hozott ítéletben kifejezetten utal a fent említett korábbi ítéletre [31], amikor megismétli a Bíróság értelmezési hatáskörét megalapozó következtetés alóli eme fontos kivételt.

46. Ezért amennyiben a jelenlegi ítélkezési gyakorlat alapján kívánjuk meghatározni, hogy a Bíróság rendelkezik-e hatáskörrel egyes megállapodások, különös tekintettel a TRIPs Megállapodás szabadalomra vonatkozó rendelkezéseinek vizsgálatára, át kell tekinteni az ipari tulajdonjog e tárgykörére vonatkozó hatályos közösségi szabályozást, szem előtt tartva a Berre-i tó ügyben hozott ítélet fent hivatkozott „rugalmassági klauzuláját".

29 – A C-459/03. sz., Bizottság kontra Írország ügyben 2006. május 30-án hozott ítélet (EBHT 2006., I-4635. o.).

30 – A fent hivatkozott Berre-i tó ügyben hozott ítélet 29. és 30. pontja. Ez az ügy a tengeri környezetbe juttatott édesvíz- és iszapkibocsátással foglalkozott, amelyre vonatkozóan még nem volt közösségi szabályozás, jóllehet számos harmonizált környezetvédelmi rendelkezés született a témában.

31 – Az ítélet 95. pontja.

d) A jelen ügyre való alkalmazhatóság

47. A Bizottság írásbeli észrevételeiben felsorolt közösségi intézkedések ezért fontosak lehetnek. A felsorolásban szerepel a gyógyszerek kiegészítő oltalmi tanúsítványának bevezetéséről szóló 1768/92/EGK rendelet [32]; a közösségi növényfajta-oltalmi jogokról szóló 2100/94/EK rendelet [33]; a növényvédő szerek kiegészítő oltalmi tanúsítványának bevezetéséről szóló 1610/96/EK rendelet [34]; a biotechnológiai találmányok jogi oltalmáról szóló 98/44/EK irányelv [35]; a közegészségügyi problémákkal küzdő országokba történő kivitelre szánt gyógyszeripari termékekkel kapcsolatos szabadalmak kényszerengedélyezéséről szóló európai parlamenti és tanácsi rendelet javaslata [36]; a közösségi szabadalomról szóló tanácsi rendelet javaslata [37]; a közösségi szabadalommal kapcsolatos jogviták rendezése tekintetében a Bíróság hatáskörrel való felruházásáról szóló tanácsi határozat javaslata [38]; és a közösségi szabadalmi bíróság létrehozásáról és az Elsőfokú Bíróság

32 – A Tanács 1992. június 18-i rendelete (HL L 182. 1992., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 11. kötet, 200–204. o.).

33 – A Tanács 1994. július 27-i rendelete (HL L 227. 1994., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 3. fejezet., 16. kötet, 390–419. o.).

34 – Az Európai Parlament és a Tanács 1996. július 23-i rendelete (HL L 198. 1996., 30. o.; magyar nyelvű különkiadás 3. fejezet, 19. kötet, 335. o.).

35 – Az Európai Parlament és a Tanács 1998. július 6-i rendelete (HL L 123. 1998., 13. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 20. kötet, 395. o.).

36 – COM(2004) 737 végleges és SEC (2004) 1348.

37 – COM(2000) 412 végleges (HL C 337 E, 278. o.).

38 – COM(2003) 827 végleges

előtti fellebbezésekről szóló tanácsi rendelet javaslata [39].

48. Eltérően a védjegyek közösségi szabályozásától, amely téren mind a 89/104/EGK irányelvet [40], mind a 40/94 rendeletet elfogadták, a szabadalmakra vonatkozó európai jogalkotás messze nem ad hasonlóan egyértelmű választ arra, hogy rendelkezik-e a Bíróság hatáskörrel a TRIPs Megállapodás vizsgálatára. Az előző pontban felsorolt jogi aktusok közül néhány, mint például a növényfajta-oltalmi jogról szóló jogszabály, még csak nem is hasonlítható a szabadalmakéhoz, mint azt a Bizottság is elismerte. A többi jogszabály pedig elakadt az előkészítés fázisában, és nincs kihirdetve.

49. Valójában nem létezik harmonizáló jogszabály, a közösségi szabadalom létrehozása pedig a Tanács szigorú ellenállásába ütközik. Ebben a stádiumban a Berre-i tó ügyben hozott ítélettel rugalmasabbá tett, Hermès-ügyben megalapozott ítélkezési gyakorlat, amely alkalmazható szabályozást feltételez, összeomlik, jóllehet azonnal a felszínre kerülnek a közösségi hatáskörök, köztük a Bíróság hatáskörének megállapíthatóságához szükséges jogalkotási tevékenység elégséges szintjére vonatkozó paramétereket övező kételyek.

50. A jelen előzetes döntéshozatali eljárásban nem a Közösségre ruházott előjogoknak – legyenek azok az EK 95. cikkben átruházott jogok, nevezetesen a különböző szellemi tulajdonjogok a belső piaccal összefüggésben vagy az EK 308. cikkből eredő jogok – a közösségi szabadalom megteremtése céljából történő gyakorlása a vitatott, amely célt a mai napig nem sikerült elérni. Ezzel kapcsolatosan hangsúlyozni kell, hogy a Közösség számára a hatáskörgyakorlás összetett kérdés.

51. Az európai szabadalmak megadásáról szóló 1973. október 5-i egyezmény (a továbbiakban: Müncheni Egyezmény), amelyekhez a tagállamok sorban csatlakoztak, olyan összeurópai intézményrendszert hozott létre, amely a nemzeti szabályozás mellett működik. A közösségi szabadalomra vonatkozó javaslat a közösségi és a nemzeti rendszerek szimbiózisának megteremtését kívánta elérni, mely célkitűzés a közösségi szabadalomról szóló rendelet elfogadását célozza a Müncheni Egyezmény és az Európai Szabadalmi Hivatal jogállásának hangsúlyos figyelembevételével, a Közösségnek a Müncheni Egyezményhez való csatlakozásával, valamint a rendelet és az Egyezmény fejlődésének koordinációjával. A Müncheni Egyezmény ugyanakkor nem hatalmazza fel a Hivatalt arra, hogy mindezeket a feladatokat ellássa, ezért azt is felül kell vizsgálni [41].

39 – COM(2003) 828 végleges.

40 – A Tanács első irányelve (1988. december 21.) a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről (HL L 40. 1989., 1-7. o.; magyar nyelvű különkiadás: 17. fejezet, 1. kötet, 92. o.).

41 – A közösségi szabadalomról szóló rendelet-javaslat 2.3. pontja.

52. Ilyen körülmények között nehéz eldönteni, hogy joggal róható-e fel a Bizottságnak az, hogy elképzeléseit konszenzusos döntést igénylő eljárás keretében [42] nem tudta megvalósítani. Talán igaza volt annak a szerzőnek, aki a vegyes megállapodásokkal kapcsolatban azt írta, hogy amennyiben a joghatóság meghatározásának kritériumává a hatáskör válik, akkor az saját bonyolultságának rabjává válik [43]. A megosztott hatáskörök egyre több számú és féle „közösségiesített" téren fokozatosan növekednek; feltehetőleg ezzel kérdések lavinája fog a Bíróságra zúdulni, abból a célból, hogy az állapítsa meg az adott ügyben saját hatáskörét, és a Bíróságnak nem lesz minden esetben lehetősége arra, hogy mellőzze a vonatkozó közösségi szabályozás áttekintését.

53. Összefoglalva, a hivatkozott ítélkezési gyakorlat szó szerinti értelmezése alapján kimondható, hogy közösségi szabályozás hiányában a Bíróságnak nincs hatásköre, azonban az is kimondható, hogy – miként arra a Bizottság utal – ha a szellemi tulajdonjogot a védjegyekből, formatervezési mintákból és egyéb, a TRIPs Megállapodásban meghatározott jogokból álló olyan sajátos ágazatnak tekintjük, amelynek vannak olyan tárgykörei – mint például a szabadalomra vonatkozó oltalmi idő tartama –, amelyek terén hiányos a közösségi jogalkotás, ez a Berre-i tó ügyben hozott ítélet értelmében nem érinti a Bíróság értelmezésre vonatkozó hatáskörét.

2. Alternatív javaslatok

54. Tekintettel a hivatkozott ítélkezési gyakorlatból adódó nehézségekre, amiből már a Bíróság sem tud kiszabadulni, olyan javaslatot teszünk, ami átsegíthet minket ezen a bebetonozott helyzeten, és megkezdhetjük újító munkánkat a közösségi jog fejlesztése érdekében annak fenntartásával, hogy a Bíróság a TRIPs Megállapodás értelmezésére teljes körű hatáskörrel rendelkezik az alábbi indokok alapján:

55. Először is, az eddiginél nagyobb jelentőséget kell tulajdonítani annak, hogy a WTO-egyezmény a nemzetközi jog részévé vált, ahol a szerződéseket azok jóhiszemű tiszteletben tartásának szándékával ratifikálják. Ugyanígy hangsúlyozni kell a GATT átalakulási folyamatának tényét is, amelynek során annak eredeti, „szerződéses" jellege egyre gyengül, és gyakorlatilag mára a világkereskedelem „alkotmányos" keretévé vált azáltal, hogy teljes mértékben igazodott a nemzetközi szerződésekre vonatkozó rendelkezésekhez, a szerződések jogáról szóló 1969. május 23-i bécsi egyezménynek [44] megfelelően. (a továbbiakban: bécsi egyezmény). Ezért célszerű a fent hivatkozott Haegeman- és Demirel-ügyben hozott ítéleteket a vegyes

42 – A közösségi szabadalomról szóló rendelet jogi alapját az EK 308. cikk adta, ami a Tanács konszenzusos döntését írja elő. Amikor a tárgyaláson megkérdezték arról, hogy a Javaslatot a Tanács miért nem fogadta el, a Bizottság az elfogadás legfőbb akadályaként a nyelvhasználatra vonatkozó szabályozást jelölte meg.

43 – Eeckhout, P., i. m., 237. o.

44 – 1980. január 27. óta hatályos [UN Doc A/CONF.39/27 (1969), 1155 UNTS 331]. Pescatore, P., «Opinion 1/94 on 'conclusion' of the WTO Agreement: is there an escape from a programmed disaster?», in *Common Market Law Review*, 36. kötet, 1999., 400. o.

megállapodások esetében kiindulópontnak venni, és ily módon azokat a közösségi jogrend részének tekinteni.

56. Másodszor, a Közösség és a tagállamok által megosztott hatáskörben kötött megállapodások közös céljaikat tükrözik, amelyek kötelezik őket a megállapodásban részt vevő harmadik országokkal szemben; az EK 10. cikkben megfogalmazott jóhiszeműség elve arra kötelezi a tagállamokat, hogy ne csak a tárgyalási szakaszban és a megállapodások aláírásakor, hanem azok végrehajtása során is együttműködjenek [45]; ezt együttesen kell alkalmazni a közösségi jog hatékony érvényesülésének biztosítására vonatkozó kötelezettséggel, mind a jogalkotás, mind a végrehajtás, mind az igazságszolgáltatás szintjén [46].

57. Harmadszor, a harmadik országokkal kötött nemzetközi megállapodások tiszteletben tartása és a vegyes megállapodások értelmezésének összehangolása úgy érhető el a legjobban, ha azok egységes értelmezése biztosított, ahogyan ezt Tesauro főtanácsnok is hangsúlyozza [47]; az egyetlen szerv, amely e küldetést teljesíteni tudja, a Bíróság, a nemzeti bíráknak az EK 234. cikkben meghatározott előzetes döntéshozatali eljárás keretében nyújtott felbecsülhetetlen segítségével. Ezenkívül, a közösségi jog harmonizált értelmezésére irányuló igényt az Európai Gazdasági Térségről szóló 1/91. sz. vélemény is megfogalmazta, amely hangsúlyosan érvelt amellett, hogy a közösségi jog koherenciájának biztosítékául szolgáló jogértelmezési hatáskört nem szabad szétdarabolni [48].

58. Negyedszer, az a tény, hogy a Bíróság azt állapítja meg, hogy rendelkezik hatáskörrel a vegyes megállapodások, különösen a TRIPs Megállapodás értelmezésére, nem jelenti sem a nemzeti jogalkotói hatáskörök, sem a tagállamokat a közösségi intézmények intézkedésének elmulasztása okán megillető hatáskörök közösségi szintre emelését. Épp ellenkezőleg, a mindenkire kötelező érvényű egységes értelmezés – még azokon a területeken is, amelyeken nincs közösségi szabályozás – segítené a tagállamokat abban, hogy megfeleljenek az EK 10. cikk előírásainak, az abból eredő jogaik érvényesítése révén.

59. Ötödször és utoljára, a vegyes megállapodásokra vonatkozó jelenlegi ítélkezési gyakorlat következtében kialakult helyzet azért meglepő, mert a Bíróság hatáskörének el nem ismerése az ilyen típusú, a Közösség által ratifikált megállapodások vizsgálatára addig, amíg egyes konkrét tárgykörökre

45 – A fent hivatkozott 1/94. sz. vélemény 108. pontja.

46 – Kahl, W., „Artikel 10", in Callies, Ch., Ruffert, M., i.m.., 451. és köv. o.

47 – A fent hivatkozott Hermès-ügyre vonatkozó indítványának 20. és 21. pontja.

48 – Az EGK-Szerződés 228. cikke (1) bekezdésének második albekezdése értelmében 1991. december 14-én adott vélemény (1/91. sz. vélemény, EBHT 1991., I-6079. o.) 43-45. pontja.

nézve nem hoztak jogi szabályozást, éppen annyira nem logikus, mintha a nemzeti bíróságok számára megtiltanák a kerettörvények értelmezését addig, amíg az általuk jogalkotói hatáskörrel felhatalmazott hatóságok e hatáskörüket nem gyakorolták.

60. Ezért a Bíróságnak ismernie kell az ítélkezési gyakorlatában mutatkozó hiányosságokat, és meg kellene kísérelnie azt, hogy véget vessen annak az örökös aggodalmaskodásnak, ami a vegyes megállapodások vizsgálatára vonatkozó hatáskörét övezi, azzal hogy irányt mer változtatni, és fel meri vállalni felelősségét egyrészt azáltal, hogy ítélkezési gyakorlatát felülvizsgálja, és a nemzetközi jog alapelveihez adaptálja, másrészt azáltal, hogy megtölti azt a Közösségen belül működő intézmények számára nélkülözhetetlen jogbiztonsággal. A fent hivatkozott Dior-ügyben hozott ítélettel a Bíróság már tett egy lépést ebbe az irányba azzal, hogy az EK 10. cikkre utalt az ítélet indokolásában, de hibát követett el azzal, hogy annak terjedelmét az általunk javasoltnál szűkebb körben vonta meg.

61. A fent kifejtettek alapján úgy vélem, hogy a Bíróság megállapíthatja hatáskörét a TRIPs Megállapodás és annak 33. cikke értelmezésére vonatkozóan.

C – A TRIPs Megállapodás 33. cikkének közvetlen hatályáról

62. Ha a Közösség külkapcsolataival összefüggő jogi problémák partitúrájában a vegyes szerződések értelmezése lett a ritornell, a hatékony érvényesülés lesz a hozzá elválaszthatatlanul kapcsolódó vokál szólam, ahol egyik sem létezhet a másik nélkül. A hasonlat nem véletlen, hiszen, mint ahogyan azt látni fogjuk, a közösségi ítélkezési gyakorlat fontos módszertani egybeeséseket mutat.

63. A Supremo Tribunal de Justiça által előterjesztett kérdés megszövegezése nem egyértelmű, mivel mind a közvetlen hatályra, mind arra a lehetőségre utalást tesz, miszerint a nemzeti bíróságok előtt folyamatban levő jogvitában a felek hivatkozhatnak a WTO-egyezmény rendelkezéseire; az előzetes döntéshozatalra utaló határozat és a jelen döntéshozatali eljárásban előterjesztett észrevételek ugyanakkor a TRIPs Megállapodás 33. cikkének azonnali és közvetlen alkalmazhatóságát hangsúlyozzák.

64. Ezért a Bíróság ítélkezési gyakorlatának alapjait lefektető premisszáktól kell elindulni, ahonnan eljuthatunk a megfelelő válaszig, de azt még egyes megfontolásokra tekintettel finomítani kell.

1. A Bíróság ítélkezési gyakorlata alapján adható válasz

a) A Hermès-ügytől a Van Parys ügyig

65. A Demirel-ügyben hozott ítéletében a Bíróság úgy ítélte, hogy a Közösség által harmadik országokkal kötött megállapodás valamely rendelkezése közvetlenül alkalmazható, ha megfogalmazása, valamint a megállapodás célja és jellege alapján megállapítható, hogy a rendelkezés világos és egyértelmű kötelezettséget tartalmaz, amelynek végrehajtásához nincs szükség utólagos intézkedés meghozatalára [49].

66. Jóllehet a Hermès-ügyben hozott ítélet erre nem tér ki, Tesauro főtanácsnok hajlott arra, hogy elfogadja a WTO-egyezmény közvetlen hatályát arra hivatkozva, hogy a Bíróság GATT-tal kapcsolatos aggályait az azt követő megállapodások félresöpörték [50]. Ugyanakkor megjegyzi, hogy a TRIPs Megállapodásra az érintett személyek akkor hivatkozhatnak „ha a vonatkozó szabályozás ezt lehetővé teszi", ami emlékeztet a Demirel-ügyben hozott ítélet előző pontban idézett szövegére, miszerint „ami fontos, [...] az annak megállapítása, hogy a szóban forgó rendelkezés alkalmazható-e, ami minden esetben bekövetkezik, ha *érvényesüléséhez nincs szükség további intézkedés meghozatalára*" [51].

67. A Bíróság kifejezte véleményét a Portugália kontra Tanács ügyben [52], amelynek tényállása nem kapcsolódott a TRIPs Megállapodáshoz, ugyanis a kereset tárgya egyrészt az Indiával, másrészt a Pakisztánnal kötött, a textiltermékek piacra jutásáról szóló két megállapodás érvényessége volt, amikről a felperes tagállamok azt állították, hogy e szerződések aláírásával kapcsolatos határozat jogellenes volt [53], mivel sértette a WTO-egyezmény egyes rendelkezéseit és alapelveit.

68. Az ítélet tudományos – többségükben kritikus – írások sokaságát eredményezte [54]; indítványomat nem akarom hosszúra nyújtani, így csak röviden összegzem azokat. Bár elismerte, hogy a WTO-egyezmény lényegesen eltér az 1947-es GATT rendelkezéseitől, különösen azáltal, hogy megerősíti a védintézkedések rendszerét és a vitarendezési eljárásokat [55], a Bíróság a tagállamok tárgya-

49 – A 7. lábjegyzetben hivatkozott ítélet 14. pontja.

50 – A 17. lábjegyzetben hivatkozott Hermès-ügyben előterjesztett indítvány 30. pontjának második bekezdése.

51 – Ugyanitt, 37. pont, kiemelés tőlem.

52 – A C-149/96. sz., 1999. november 23-án hozott ítélet (EBHT 1999., I-8395. o.) 42-47. pontja.

53 – A Tanács 1996. február 26-i 96/386/EK határozata az Európai Közösség és a Pakisztáni Iszlám Köztársaság között, valamint az Európai Közösség és az Indiai Köztársaság között létrejött, a textiltermékek piacra jutásával kapcsolatos szabályokról szóló egyetértési megállapodás megkötéséről (HL L 153., 47. o.; magyar nyelvű különkiadás: 11. fejezet, 24. kötet, 161. o.).

54 – Tökéletes összefoglalást ad erről Cebada Romer, A., i.m., a 467. bekezdéstől kezdődően.

55 – Vitarendezési szabályokról és eljárásokról szóló Egyetértési Megállapodás (a WTO-egyezmény 2. melléklete).

lási szerepvállalását hangsúlyozta, amiből arra a következtetésre jutott, hogy a WTO-egyezmény közvetlen hatályának elismerése megfosztaná a szerződő felek jogalkotó és végrehajtó szerveit az egyetértési megállapodás 22. cikkében számukra biztosított, – akár ideiglenes – tárgyalásos megállapodás lehetőségétől [56].

69. A Bíróság hozzátette, hogy a WTO-egyezménynek nem célja, hogy meghatározza azokat a jogi eszközöket, amelyek alkalmasak az egyezmény jóhiszemű végrehajtásának a szerződő tagállamok belső jogrendjében való biztosítására [57], ezért az Unió intézményei által elfogadott intézkedések jogszerűségének felülvizsgálatakor az egyezmény rendelkezéseit nem lehet figyelembe venni [58].

70. A Bíróság ugyanakkor utalt két olyan esetre, amelyben elismerte a GATT rendelkezéseinek közvetlen hatályát, nevezetesen, amikor a Közösség a WTO keretében vállalt kötelezettségét szeretné teljesíteni (Fediol kontra Bizottság ügy [59]), illetve amikor a közösségi intézkedés kifejezetten a WTO-egyezményre utalt (Nakajima kontra Tanács ügy [60]); ezekben az esetekben a Bíróság a szóban forgó közösségi intézkedés jogszerűségét vizsgálja a WTO rendelkezéseinek tükrében, és amely esetek – ahogy a Van Parys ügyben hozott ítéletből [61] következik – az általános szabály alóli két egyedüli kivételt képezik.

71. Ez utóbbi ítéletben a WTO rendelkezései közvetlen hatályának el nem ismerése abszolút jellegű, hiszen a Bíróság megtiltotta a tagállamok bírósága előtt az arra való hivatkozást, hogy a közösségi szabályozás összeegyeztethetetlen valamely WTO-rendelkezéssel, még abban az esetben is, ha a vitarendezési testület [62] kimondta az összeférhetetlenséget [63]. Ezzel lehet, hogy megsértette a szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény [64] 26. cikkében rögzített *pacta sunt servanda* elvet, mivel semmibe vette egy olyan szerv döntését, amelynek hatáskörét a Közösség elismerte, azáltal hogy aláírta a WTO-egyezményt; a Van Parys ügyben hozott ítélet pedig azért meglepő, mert a Bíróság mindig figyelt arra, hogy ítéleteit valamennyi nemzeti szinten – közigazgatási, jogalkotási és bírósági szinten is – betartsák.

b) A Dior-ügyben hozott ítéletből eredő következmények

72. A Hermès-ügyben hozott ítélettől eltérően, a Dior-ügyben hozott ítélet nem tért ki

56 – Az 52. lábjegyzetben hivatkozott Portugália kontra Tanács ügyben hozott ítélet 36-40. pontja.

57 – Ugyanitt, 41. pont.

58 – Ugyanitt, 47. pont.

59 – A 70/87. sz. ügyben 1989. június 22-én hozott ítélet (EBHT 1989., 1781. o.) 19-22. pontja.

60 – A C-69/89. sz. ügyben 1991. május 7-én hozott ítélet (EBHT 1991., I-2069. o.) 31. pontja.

61 – A C-377/02. sz. ügyben 2005. március 1-én hozott ítélet (EBHT 2005., I-1465. o.) 39-40. pontja.

62 – Megállapította a fent hivatkozott Egyetértési Megállapodás 2. cikkének (1) bekezdése.

63 – A 61. lábjegyzetben hivatkozott Van Parys ügyben hozott ítélet 54. pontja.

64 – Laget-Annamayer, A., „Le Statut des accords OMC dans l'ordre juridique communautaire: en attendant la consécration de l'invocabilité", in *Revue trimestrielle de droit européen*, 42 (2), 2006. április/június, 281. és köv. o.

a TRIPs Megállapodás közvetlen hatályával kapcsolatban a holland bíróságok által feltett kérdések elől. Ugyan a Bíróság nem Tesauro főtanácsnoknak a Hermès-ügyre vonatkozó indítványa értelmében válaszolt, de fenntartotta a tagállamok és a Közösség közötti hatáskörök megosztására vonatkozó álláspontját.

73. A fent hivatkozott Demirel-ügyben hozott ítélet 14. pontjában kifejtett álláspontja alapján rámutatva arra, hogy természetes személyek a WTO rendelkezéseire a nemzeti bíróságok előtt nem hivatkozhatnak (Portugália kontra Tanács ügyben hozott ítélet), a Bíróság elhatárolta egymástól a közösségi jog által szabályozott területeket, és azokat a területeket, ahol a Közösség még nem gyakorolta hatáskörét [65]. Az előbbi vonatkozásában megismételte, hogy a TRIPs Megállapodás értelmezését szövegének és céljainak [66] fényében kell elvégezni; az utóbbi vonatkozásában azt mondta ki, hogy mivel ezeken a területeken még nem létezik közösségi szabályozás, így a közösségi jog „nem írja elő, de nem is zárja ki, hogy valamely tagállam jogrendje elismerje az érintettek azon jogát, hogy közvetlenül hivatkozzanak" a TRIPs Megállapodásra.

74. Röviden, ezen ítélkezési gyakorlat szerint valamely konkrét rendelkezés alkalmazására, és az annak eldöntésére vonatkozó – nemzeti vagy közösségi – hatáskör, hogy kire tartozik annak megállapítása, hogy az adott rendelkezésre hivatkozni lehet-e, vagy sem, új értelmet kap. Ha ezt az elgondolást a jelen esetre vonatkoztatnánk, azt figyelhetnénk meg, hogy ha a TRIPs Megállapodás 33. cikke a közösségi jog által szabályozott terület hatálya alá tartozna, akkor a fenti értékelés elvégzésére a Bíróságnak, ha pedig a nemzeti jog által szabályozott terület hatálya alá tartozna, akkor a tagállamoknak lenne hatásköre [67].

75. Az első kérdéshez hasonlóan a Bíróságnak a Közösség és a tagállamok hatásköre elhatárolására irányuló e megközelítése sem győz meg, mivel ismét szükségessé teszi annak vizsgálatát, hogy az Unió hatáskörgyakorlása megfelelő volt-e; ismét előtérbe kerül az intézmények oldaláról az előreláthatóság hiánya és a Bíróság szerepének túlzott felerősödése, amely a jogvitát a hatáskörök megosztása mentén kívánja megoldani. Mindenekelőtt és minden esetben, a közösségi jog egységes és koherens értelmezése kerül veszélybe, ideértve azokat a nemzetközi szerződéseket, amelyeket a tagállamok a Közösséggel együtt kötöttek, ezért úgy tűnik, más módszerhez kell folyamodnunk.

2. Alternatív javaslat

76. Érvelésünk vezérfonala nagyon egyszerű; hangsúlyozza egyrészről az Unió által kötött nemzetközi megállapodások tiszteletben tar-

65 – A 22. lábjegyzetben hivatkozott Dior-ügyben hozott ítélet 47. és 48. pontja.

66 – A 17. lábjegyzetben hivatkozott Hermès-ügyben hozott ítélet 28. pontjával összhangban.

67 – Lásd még a 21. lábjegyzetben hivatkozott Schieving-Nijstad és társai ügyben hozott ítélet 51–55. pontját.

tásának szükségességét a jóhiszeműség elve alapján, amely elv minden esetben vezérli nemcsak a tagállamok intézkedéseit és a kialakult világrendben működő szervezetek magatartását, hanem a tagállamok által a fent hivatkozott, a szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény 26. és 31. cikke szerint kötött megállapodások értelmezését is [68].

77. Talán nem tévedek, ha érvrendszerembe a Demirel-ügyben hozott ítéletet is beépítem, amelynek a fent hivatkozott 14. pontja a Közösség által kötött megállapodások közvetlen alkalmazhatóságát egyrészt megszövegezésüktől, célkitűzésüktől és jellegüktől, másrészt a világos, pontos és feltételhez nem kötött kötelezettség előírásától tette függővé. Ez az egymást követő két feltétel a közvetlen hatály vizsgálatához megfelelőbb eszközt jelent, mint a már idézett ítélkezési gyakorlat.

78. Míg a Portugália kontra Tanács ügyben hozott ítéletben kifejtett és a Van Parys ügyben hozott ítélettel megerősített álláspont tovább él, nincs esély arra, hogy szakíthatunk azzal a dualista rendszerrel, amelynek segítségével a Bíróság – bizonytalan jogi alapokon – a *ius gentium* és a WTO-egyezmények Közösségen belüli érvényesítését a rá háruló kötelezettségek alóli mentesülés eszközévé tette [69]. Következésképpen egy ilyen típusú rendelkezés soha nem lesz közvetlenül hatályos az Európai Unióban, kivéve a fent hivatkozott Fediol kontra Bizottság és Nakajima kontra Tanács ügyben hozott ítéletekben ismertetett esetekben.

79. Mivel a Bíróság érvelése inkább a politika, mint jog világába tartozik [70], felesleges elmerülni a vita részleteiben; abban kell bíznunk, hogy az elméleti jogászok kritikái megtörik majd a Bíróság ellenállását Saggio főtanácsnok érvelésének elfogadása irányában, aki szerint valamely nemzetközi egyezmény világos, pontos és feltétel nélküli tartalommal bíró rendelkezése ezen jellemzői okán főszabály szerint alkalmas arra, hogy közösségi aktusok jogszerűségi vizsgálatának kritériuma legyen, amire az érintettek nemzeti bíróságaik előtt csak abban az eseten hivatkozhatnak, ha ennek lehetősége az egyezmény általános megfogalmazásából egyértelműen következik [71].

80. Nem marad más hátra, mint hogy két megjegyzést fűzzek a jogvitához, amely az ítélkezési gyakorlat révén megoldódni látszik.

81. Először is, ha a WTO-egyezmény közvetlen hatályának el nem ismerése mögötti valós ok a Bíróság ama szándéka, hogy nem avatkozik be a Közösség politikai intézmé-

68 – Dupuy, P. M., *Droit international public*, Dalloz, 4. kiadás, Párizs, 1998., 284. o.

69 – Pescatore, P., „Free World Trade and the European Union», in Pérez van Kappel, A., és Heusel, W. (szerkesztők), *Free World Trade and the European Union – The Reconciliation of Interest and the Review of the Understanding on Dispute Settlement in the Framework of the World Trade Organisation*, Európai Jogi Akadémia (Academy of European Law), 28. kötet, Trèves, 12. o.

70 – Laget-Annamayer, A., i.m., 278. o.; lásd még Cebada Romero, A., i.m., 490. o.

71 – Az 52. lábjegyzetben hivatkozott Portugália kontra Tanács ügyre vonatkozó főtanácsnoki indítvány 18. pontja.

nyeire az Egyetértési Megállapodásban [72] átruházott tárgyalási hatáskörök gyakorlásába, ez a szándék csak azokon a területeken értelmezhető, ahol ténylegesen van tárgyalási lehetőség.

82. Bár az Egyetértési Megállapodással érintett területek közé tartozik a TRIPs Megállapodás is, a megállapodással harmonizálni kívánt szabályok, azaz a szellemi és ipari tulajdonjogok jellegüknél fogva nehezen egyeztethetők össze a vitarendezési rendszerrel, mivel – meghatározásuk szerint – e jogok jogalanyokhoz, és nem államokhoz fűződő jogok [73].

83. A TRIPs Megállapodás e mellékletének lényege jelentősen eltér az általános egyezmény lényegétől, amire a Bíróság a Portugália kontra Tanács ügyben hozott ítéletének érvelését alapozta; nem egyszerű a minimális védintézkedéseket – mint amilyen a szabadalmak oltalmi ideje – egyszerűen közös nevezőre hozni azokkal a rendelkezésekkel, amelyek például a vámtarifák csökkentésére vagy eltörlésére irányulnak, abból a célból, hogy megkönnyítsék a termékek piacra jutását. Kételkedünk abban, hogy e különböző típusú szabályok kompromisszumképességüket illetően egyformán rugalmasak lennének. Ezért több figyelmet kell fordítani az értelmezett rendelkezésre annak eldöntésekor, hogy alkalmazásától tárgyalás lefolytatásával el lehet-e tekinteni.

84. Másodszor, a TRIPs Megállapodás vitarendezési rendszerét a Bíróság aránytalanul nagy jelentőséggel ruházza fel, ugyanis nagyobb jelentőséget tulajdonít az egyezmény értelmében vállalt kötelezettségekről való lemondás lehetőségének, mint az egyezményből mint többoldalú nemzetközi megállapodásból eredő kötőerőnek.

85. Bár igaz, hogy az egyezmény nem tartalmaz olyan jogorvoslati lehetőséget, mint az EK 226. cikk szerinti kötelezettségszegés megállapítása iránti kereset, még kevésbé olyat, mint az EK 228. cikk szerinti kényszerítő intézkedések, ezek hiánya azonban nem jogosíthat fel arra, hogy a nemzetközi egyezmény rendelkezéseinek értelmét kiforgassuk, és az abban rögzített vitarendezési eljárásrendszert jogi szempontból kiskapuvá vagy a nemzetközi jog jóhiszemű betartására vonatkozó kötelezettség alternatívájává változtassuk. Nem kaphat prioritást az, aminek – torzítás nélkül – a kivételt kellene képeznie. Ezenkívül, a tárgyalások eredménye mindig csupán átmeneti [74], és azokról az egyezmény tiszteletben tartását kell feltételezni [75], ami alátámasztja azok érvelését, akik a vitarendezési rendszer egységességét hangsúlyozzák.

72 – Eeckhout, P., i.m., 306. o.

73 – A TRIPS-egyezmény indokolásának (4) bekezdése.

74 – Az Egyetértési Megállapodás 22. cikkének (1) bekezdése.

75 – Ez következik az Egyetértési Megállapodás 3. cikkének (7) bekezdéséből, amely szerint „egyértelműen a felek számára kölcsönösen elfogadható és *a vonatkozó egyezményekkel összeegyeztethető* megoldás a kívánatos [...]"; kiemelés tőlem.

86. Hasonlóképpen, bár a TRIPs Megállapodás IX. cikke kizárólagos hatáskörrel ruházza fel a Miniszteri Konferenciát és az Általános Tanácsot az egyezmény és a multilaterális kereskedelmi egyezmények értelmezésére, ezt a hatáskört a tagok háromnegyedes többségének támogatásával lehet csak gyakorolni. A TRIPs Megállapodást aláíró felek magas számát figyelembe véve nehéz elérni ezt a többséget, ezért nem osztom azok véleményét, akik szerint a IX. cikkben átruházott hatáskör a vitarendezési eljárás jogi jellegét csökkentené [76], mivel ezt a hatáskört a mai napig nem gyakorolták [77].

87. A fenti érvelések alapján átléphetünk a vizsgált egyezmény lényegére és környezetére vonatkozó első akadályon. Már csak a TRIPs Megállapodás 33. cikkének értelmezése van hátra, az azonnali hatály megállapítása céljából.

88. Tekintettel arra, hogy nézetem szerint a jelen indítvány V-C. fejezetében az ítélkezési gyakorlat fényében kifejtett javaslatom a kérdést előterjesztő bíróság számára nem lesz érdekes, mivel e bíróság valójában olyan értelmezési kritériumokra kíváncsi, amelyek segítik annak eldöntésében, hogy a vitatott rendelkezésnek van-e közvetlen hatálya, ezért helyesebbnek tartom, ha ezt egy harmadik fejezetben tárgyalom, amelyet módszertanilag a másik kettővel egyezőnek kell tekinteni. A logika is ezt kívánja, mivel mindkét út elvezet ahhoz a ponthoz, ahol a közvetlen alkalmazhatóság közelebbi vizsgálatot teszi szükségessé.

3. A TRIPs Megállapodás 33. cikkének vizsgálata

89. A jelen előzetes döntéshozatali eljárásban benyújtott észrevételek közül, a szóban forgó rendelkezés szövegének túlságosan felületes olvasatára hivatkozva, többen jelezték, hogy annak szövege egyértelmű.

90. Ezzel az állásponttal nem értek egyet. A TRIPs Megállapodás 33. cikke két premisszát tartalmaz: először, a szabadalomra vonatkozó oltalmi idő minimális időtartamát, amelyet 20 évben határoz meg; másodszor, a maximális időtartamot, amelynek meghatározását a nemzeti jogalkotó szabad mérlegelésére bízza.

91. A megfogalmazás nem világos, és ez áll a félreértelmezés hátterében. A helyes értelmezés szerint a rendelkezést az egyezményt aláíró államokra vonatkozó olyan szabálynak kell tekinteni, amely arra kötelezi őket, hogy az oltalommal kapcsolatos szabályozásukat a rendelkezés első premisszájához igazítsák azáltal, hogy a szellemi tulajdonjog oltalmi

76 – Timmermans, C. W. A., „L'Uruguay Round: sa mise en œuvre par la Communauté européenne", in *Revue du Marché Unique Européen*, n° 4/1994., 178. o.

77 – A WTO Jogi Osztályának szóbeli tájékoztatása szerint.

idejét a bejelentés napjától számított legalább húsz éves időtartamban határozzák meg. A rendelkezés második premisszája ugyanakkor a maximális időtartam meghatározását az államok mérlegelésére bízza.

92. Az első premissza vonatkozásában bizonyítható lehet az „asszimetrikus" közvetlen hatály a jelenlegihez hasonló olyan esetekben, amikor a jogsértés abból ered, hogy a hasonló jellegű szellemi tulajdonjogokra vonatkozó oltalmat a TRIPs Megállapodásban engedélyezett átmeneti időszakra előírt időbeli korlátnál rövidebb ideig biztosították. Vitathatatlan, hogy az államok kötelezettsége a közvetlen alkalmazhatóság szükségképpeni feltétele. Ezért a szabályozás hiánya miatt hátrányos helyzetbe került személyek jogosan hivatkozhatnak a vitatott rendelkezésre a mulasztó állammal szemben. Ezt a szankciót támasztják alá az irányelvek vertikális közvetlen hatályára vonatkozó, a Bíróság által előidézett fejlemények.

93. A horizontális közvetlen hatály elismerése a maximális időtartam hiányában már kétségesebb. Az ilyen jellegű, speciális jogok oltalmára vonatkozó időtartam végső időpontja nemcsak azok tulajdonosát, hanem – és különösen – harmadik személyeket és a közszférát is érinti, akik e tekintetben az általános érdeket képviselik. A versenytársaknak, de még a fenti jogok megfelelő nyilvántartásáért felelős személyeknek is tudniuk kell, hogy nemzeti jogrendjük értelmében a szabadalom oltalmi ideje mikor jár le.

94. Ha a jogalkotó az erre irányuló hatáskörét nem gyakorolja, a 33. cikk puszta olvasata alapján lehetetlen pontosan megállapítani azt a pillanatot, amikor a jogszerűen odaítélt monopólium véget ér. Különösen, egy olyan döntés, miszerint elegendő a húszéves minimál-opciót választani, a jogalkotó hatáskörének gyakorlását jelentené, amire harmadik személlyel szemben nem lehetne hivatkozni.

95. Következésképpen, a TRIPs Megállapodás 33. cikke nem rendelkezik közvetlen hatállyal, mivel a szabadalomra vonatkozó oltalmi idő pontos tartamának szabályozása a nemzeti jogrendben a nemzeti jogalkotó hatásköre.

96. Végezetül meg kell még jegyezni, hogy a TRIPs Megállapodásnak az oltalom jelenlegi tárgyaira vonatkozó 70. cikke, amelyre a fent hivatkozott 33. cikk közvetlen hatályának bizonyítása céljából hivatkoztak, valójában azt hivatott biztosítani, hogy a TRIPs Megállapodás hatálybalépésekor már meglévő jogok az egyezményt aláíró államok által az egyezmény végrehajtása céljából elfogadott szabályozás értelmében biztosított időtartamú oltalommal azonos oltalomban részesüljenek. Itt tehát az új oltalom régi szabadalmakra történő kiterjesztéséről van szó, aminek következésképpen semmi köze nincs a nemzeti rendelkezések közvetlen hatályához.

VI – Végkövetkeztetések

97. Az előbbiekben kifejtettek alapján azt javaslom, hogy a Bíróság a Supremo Tribunal de Justiça által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre az alábbiak szerint válaszoljon:

„Tekintettel arra, hogy a szabadalmakra vonatkozó oltalom időtartamának pontos meghatározása a nemzeti jogalkotó utólagosan hozott szabályozási intézkedésének függvénye, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó egyezmény 1.C) mellékletét képező, a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló egyezmény 33. cikke nem rendelkezik közvetlen hatállyal, és arra harmadik személlyel szemben a nemzeti bíróságok előtt nem lehet hivatkozni."